

Hvad er det nu det hedder? **– Dementes sprog i et syntaktisk, semantisk og pragmatisk perspektiv**

Simone Haréll og Mette Vinum Jensen
Stud. ved Aarhus Universitet

Til vores foredrag ved MUDS konferencen i oktober introducerede vi et forskningsprojekt om dementes sprog. Denne artikel vil vi bruge til at uddybe de resultater, vi kom frem til. Vores projekt var et pilotprojekt, og med dette vil vi gerne give et indblik i, hvor spændende, givende og ikke mindst vigtigt det er at arbejde med netop dette emne, der efter vores orientering ikke er særlig godt belyst. Motivationen bag projektet var styret af vores interesse for sprogvidenskab, og sprogvidenskabens mulighed for at vise kognitive resultater. Mens vi skrev opgaven, arbejdede vi begge to på plejehjem, og vi oplevede talrige situationer med eksempler på dårlig eller mislykket kommunikation mellem demente og deres pårørende, deres plejere og deres medboere. Så med et spinkelt håb om at kunne finde frem til en løsning eller lempelse af (og i første omgang nok bare en forståelse for) de sproglige kommunikationsvanskeligheder, der opstår hos demente, satte vi vores spæde skridt i sprogforskningsverdenen ...

Formålet med rapporten er, at belyse forskelle mellem demente og ikke-dementes verbale sprog. Dette gør vi ved først at undersøge defekter i den syntaktiske formbevidsthed og derefter at undersøge om evt. manglende formbevidsthed hænger sammen med det sproglige indhold.

Metode

Som grundlag for analysen af dementes syntaks har vi placeret 5 demente kvinder med diagnosen alzheimers sammen og ladet dem snakke med hinanden, så de kan udtrykke lange sætningspassager uden afbrydelser. Datasættet omfatter fire normalsiders transskriberet materiale. Som grundlag for den semantiske del har vi lavet ét langt interview med alzheimerpatienten Jytte. Datasættet hertil omfatter 25 sider (spørgsmål + svar) transskriberet materiale. Det giver selvfølgelig ikke et nøjagtigt billede af dementes sprog, men det viser til gengæld en række tydelige tendenser.¹ Som sammenligningsgrundlag har vi anvendt en ikke-dement kvinde på 82 år. Hendes datasæt består af 1,5 normalsiders transskriberet materiale.

1. Formsprogets tendenser i dementes sprog

Der er især to tendenser i dementes syntaks, der kræver særlig opmærksomhed. Det er de samme tendenser som Elisabeth Hansen (Syntaksen i børnesprog, 1975) finder i børnesprog:

1. Informationsfordelingstendensen, som viser hvor stor mængde information hver helsætning har. Desuden viser en informationsfordelingsanalyse, hvordan det semantiske indhold fordeler sig i sætningsstrukturen (såkaldt opløsningstendens).
2. Centrifugaltendensen, som viser hvordan de syntaktiske elementer placerer sig i helsætningen.

1.1 Helsætningslængde og spredt information

Vores undersøgelse viste, hvordan dementes sætninger udtrykker en simpel sætningsstruktur. For at give et billede på denne tendens, har vi foretaget en systematisk grammatisk feltanalyse af de selvstændige sætningsperioder, og det har vist sig at give en nøjagtig talmæssig beskrivelse af den syntaktiske niveauforskel omkring informationsfordelingen på henholdsvis en dement og en ikke-dement.

¹ I en optimal undersøgelse må man inddrage flere analysepersoner så grundlaget for konklusionen bliver større, og måske kan man med fordel dele dem op alt efter, hvor langt henne de er i deres sygdomsforløb, så man ikke kæmmer alle demente over en kam. For vores undersøgelse viste også, at der var stor forskel på, hvor meget de enkelte analysepersoner ville og kunne sige.

Hvad er det nu det hedder?

Ved en sætningsfordelingsanalyse kan vi få et indtryk af, hvordan informationer i dementes sprog er opløst og spredt ud over flere syntaktiske dele. Dementes helsætninger er i gennemsnit kortere end ikke-dementes. Den gennemsnitlige helsætningslængde hos demente er 3,97 ord pr. helsætning, hvorimod en ikke-dement har 8,8 ord pr. helsætning.

Dement sætning: Det havde vi ikke. Vi var fattige. Jeg kan ikke huske mere.

Ikke-dement sætning: Og vi fik middag henne i vores forsamlingshus, som også lå i den by, hvor jeg er fra

Ifølge Elisabeth Hansen må et idealt sprog ikke indeholde for mange ord med for mange indlejrede ledsætninger, men heller ikke for mange korte opbremsende sætninger. (Hansen, 1993:34) Ikke-demente gør helsætningerne længere, fordi de for det første bruger flere ledsætninger og for det andet gør sproget kohærent med flere sammenbindende konjunktioner.

Demente formår ikke at beherske lige så komplekse sætningsstrukturer, som den ikke-demente gør. Dermed får den demente sværere ved at kommunikere indholdsrig information.

Ledsætningsforhold

Vi har undersøgt ledsætningskoefficienten² hos demente, og den viser, hvordan en semantisk periode er fordelt over syntaktiske enheder. Det er tydeligt, at en ikke-dement behersker større syntaktisk formbevidsthed end de demente analysepersoner. Den ikke-demente formår at anvende ledsætningens komplekse struktur. Det viser sig, at demente taler i små bidder uden ledsætningsstrukturer, og det betyder for sammenhængens skyld, at de bliver nødt til at gentage visse ord og ordforbindelser. Den ikke-dementes sætningsstruktur har en bredere repræsentation af ledsætningstyper og dermed også en mere avanceret sætningskonstruktion, der gør informationsfordelingen mere kompleks. Som regel bruger de demente meget få ledsætninger, og de få

² Ledsætningskoefficienten viser forholdet mellem antallet af ledsætninger og helsætninger

der er, er ofte type 1. Informationsfordelingen viser dermed et mønster af syntaktisk niveauforskel på en dement og en ikke-dement. Det er tydeligt, at den stigende opløsningstendens hos demente hænger sammen med deres manglende hukommelse. De kan ikke altid placere det semantiske indhold i de forskellige sætningsfelter, og det skaber en simpel sætningskonstruktion:

Det kan du slet ikke fatte. Det skal i ikke høre om. Det kan i ikke læse alligevel. Det skal man være med til

Det er bemærkelsesværdigt, at den demente i stedet for at lave ledsætningsstruktur, benytter det samme subjekt gennem hele sætningsindholdet. Hun behersker ikke evnen til at introducere nye tekstreferenter (jf. afsnittet om deiksis). I stedet anvender hun pronomenet *det*, som fører tilbage til en hel sætning eller en sætningspassage, og knytter dermed det foregående til det nye.

Konsekvensen af opløsningstendensen hos de demente er, at helsætningerne kommer til at indeholde en mindre informationsmængde. I eksemplet opløses det semantiske indhold i 4 korte syntaktiske enheder, og det medfører, at betydningsindholdet inden for de enkelte helsætninger reduceres for logisk sammenhæng. Der er dermed en tydelig sammenhæng mellem sætningsstrukturens kompleksitet, opløsningstendens, helsætningens længde, ledsætningskoefficient og ledsætningsdybde. Tilsammen danner de et mønster, der viser, at dementes sætningsstruktur i gennemsnit er mere simpel end en ikke-dements sætningsstruktur.

1.2 Centrifugaltendens

Demente har en tendens til at placere de betydningsbærende led i sætningens yderkanter. Det er et udtryk for centrifugaltendensen, der viser en bestemt fordeling af information i sætningens felter. Hos de demente har vi observeret at vægten typisk forskyder sig bagud, hvorfor der opstår tunge slutfelter. Særlig kommer det til udtryk ved, at forfelt og det finitte verbums felt indeholder små og lette led, mens slutfeltet indeholder længere og tungere led. I visse tilfælde ser vi også en forskydning forud. Det vil sige, at der oprettes et ekstrapositioneret forfelt foran forfeltspladsen. Heri er det betydningsmæssigt tunge

Hvad er det nu det hedder?

led placeret, hvorefter det igen bliver genoptaget på forfeltspladsen, oftest som et pronomen. En sådan bevægelse ud mod sætningens yderkanter gør, at sætningen udtyndes på midten. Centrifugaltendensen modvirker altså sætningens ligevægt. Denne uligevægtighed viste sig også tydeligt, da vi regnede på helsætningsfelters udnyttelsesgrad. De demente udnytter i gennemsnit 4 felter pr. helsætning, mens den ikke-demente i gennemsnit udnytter knap 5 felter pr. helsætning.³ Da vi betragtede de enkelte sætningsfelter hver for sig, kunne vi ligeledes se, at den ikke-demente var i stand til at inddrage flere af helsætningens felter, end de demente var. Forskellen på de to beregninger ligger særdeles i de dementes manglende udnyttelse af subjekts- og centraladverbialpladsen. Hvor den ikke-demente i halvdelen af sine sætninger benytter sig af centraladverbialer, er tallet hos de demente kun ca. en tredje del. Lidt mindre er forskellen, hvis man betragter subjektspladsen. Det er disse fænomener vi i det følgende vil vi belyse ved at slå ned på de karakteristiske felter i helsætningsskemaet, der er af særlig betydning i en syntaktisk sproganalyse.

Forfelt, Subjekt- og centraladverbialpladsen

Forfeltets udnyttelsesgrad varierer ikke så meget, som vi havde regnet med, fra de demente til den ikke-demente. Udnyttelsesgraden fortæller os derfor ikke noget om den sproglige bevidsthed, men det gør indholdet deraf derimod.

Et varierende indhold i forfeltet vil bidrage til, at man undgår ensartede sætninger. Ved hjælp af forfeltet kan man nemlig fremhæve og modstille led, skabe overgange og antyde sammenhænge. Dette giver udslag i, at svage sprogbrugere ofte kun benytter forfeltets variationsmuligheder meget lidt. (Hansen, 1973:85-91) Det er også tilfældet hos de demente. Forfeltet består hos dem i knap 70 % af

³ vi har brugt følgende helsætningsskema efter Diderichsen med 7 felter:

K	F	v	N	a	V	N+A
konjunktion	Forfelt	finit verbum	Subjekt	adverbier	Infinit verbum	Objekt +adverbier og prædikativer

Konjunktionsfeltet er normalt ikke en del af helsætningsskemaet, men vi har valgt at tilføje den som ekstra kolonne, da meget af vores materiale (pga. talesproget) starter med en konjunktion.

tilfældene af subjekt eller et *det* eller *der*, der repræsenterer et foreløbigt subjekt. Ofte bruger de også pronomener som *vi* og *jeg*, altså lette led. De demente betegner ofte genstande uden at benævne dem eksplicit. De bruger pronomener som en ramme, fordi de ofte ikke er i stand til at fylde rammen ud.

Vi havde sig det dejligt i en familie. Det kan vi vist godt tillade sig. Vi løb sådan rundt om aftenen.

Med overstående in mente kan vi dermed konkludere, at de dementes sprog tenderer et mere abstrakte end præciserende niveau. Hos den ikke-demente ser vi en indholdsmæssig større variation på forfeltspladsen. Her anvendes kun subjekt i 55 % af tilfældene, og vi ser derfor i langt flere tilfælde både adverbialer og objekter. Når den ikke-demente placerer et subjekt i forfeltet, er vedkommende også mere tilbøjelig til at bruge både substantiv og proprium og ikke blot pronomener. Hvor den demente anvender 96 % pronomener, er tallet hos den ikke-demente kun 84 %. Der kommer derfor flere eksempler på betydningstunge led, som placeres i forfeltet. En sådan kompleksitet formår de demente sjældent at inddrage i deres sprog, hvilket viser sig ved at de netop ikke er i stand til at bruge forfeltet særlig varieret.

Udnyttelsesgraden af subjektpladsen hænger nøje sammen med udnyttelsen af forfeltet. Grunden hertil er, at subjektet i en sætning kun har to placeringsmuligheder: forfelt(F) og subjektspadsen(s). Udnyttelsen af subjektspadsen vil derfor reflektere, hvor mange subjekter der er placeret i forfeltet. Procentudbytte for subjektets udnyttelsesgrad hos de demente er derfor kun 30,9 %, hvorimod det hos den ikke-demente er 46,9 %. De subjekter, der optræder hos de demente, er i de fleste tilfælde igen pronomener og derfor lette led, hvilket igen er med til at understrege centrifugaltendensen.

Vores beregninger af centraladverbialpladsens udnyttelsesgrad viser også en tydelig forskel, da den ikke-demente udnytter pladsen i halvdelen af sine sætninger, mens de demente kun formår at udnytte den i lidt over en tredjedel af deres sætninger. I og med at de ikke udnytter pladsen i lige så høj grad, øges den omtalte centrifugaltendens, da det medfører en udtynding på sætningens midte. Igen her spejler indholdet også de talmæssige beregninger. Den ikke-demente er i

Hvad er det nu det hedder?

stand til at variere sit adverbielle indhold i langt højere grad end de demente er. Og ofte forskyder demente de tungere led, der normalvis ville have optrådt på centraladverbialpladsen til sætningens slutning. Som i eksemplerne nedenfor.⁴

men de er jo pensionister efterhånden
så de er jo holdt op med at arbejde mere eller mindre

2. Semantik: Den manglende forbindelse mellem udtryk og indhold

Hos alzheimerpatienter kan det til tider være problematisk at opretholde balancen mellem udtryk og indhold. Dette kan enten være fordi, de ikke sprogligt er i stand til at udtrykke ordet i fysisk forstand, eller fordi deres indholdsside ganske enkelt er forsvundet. Balancen mellem udtryk og indhold kommer særligt til syne ved en semantisk analyse af deres sprog.

2.1 Semantisk tomme felter

I tilfælde hvor den demente ikke sprogligt kan forme sprogtegnets udtryksside, er det ikke lig med, at demente ikke kender til dets indhold. Ofte kan det bare være svært for dem at komme i tanke om det rigtige udtryk på grund af deres hukommelsesproblemer. I sådanne tilfælde kan vi hos vores demente analyseperson, Jytte (som vi i de næste to afsnit koncentrerer os om), se en tendens til tøven, selvfærdighed eller ganske enkelt afbrud af selve samtalen. Man kan tale om, at der i kommunikationsprocessen opstår semantisk tomme felter. I de tilfælde hvor Jytte ikke opgiver kommunikationen, forsøger hun at udfylde dem. Det gør hun på forskellige måder. Karakteristisk for Jytte er, at hun enten forsøger at omformulere sætningen, så hun ikke bliver konfronteret med det manglende udtryk, eller også selv udarbejder et nyt ord eller en ny formulering, der kan sættes i stedet for det tomme felt. De tomme pladser opstår oftest, hvor substantivet

⁴ Pilen peger hen til, hvor man normalt ville placere det adverbielle led, så sætningen ikke får bagvægt.

skulle have været repræsenteret. Dette stemmer overens med, at det netop er den ordgruppe, personer med demens først mister.

For at konkretisere ovenstående skal vi se på et eksempel med Jytte, hvor hun netop ikke formår at opretholde balancen mellem udtryk og indhold. I en samtale, hvor Simone og Jytte taler om Jyttes mand John, som tidligere var pilot inden for militæret, spørger Simone nærmere ind til, hvad det var, han styrede.

ja det var f.: (2.0) det var den der han fløj i – der var de to – to flyvere deroppe i

Her er det tydeligt, at Jytte gerne vil fortælle, at John styrede flyvemaskinen, men hun kan ikke komme på det rigtige ord, hvorfor hun først tøver. Dernæst omformulerer hun det manglende substantiv til en relativ-ledsætning: *den der han fløj i*. Bagefter vil hun ligeså fortælle, at de sad to piloter i flyvemaskinen, hvilket heller ikke lykkes hende, hvorfor hun igen tøver, for derefter at bruge et selvlavet ord. Hun tager verbet “at flyve” og gør det til stammen for sit selvkreerede substantiv “en flyver” – ikke som et substantiv, der knytter sig til flyvemaskine, men som et helt nyt ord, der hurtigt passer ind i det tomme hul, hvor pilot skulle have stået. Hun har altså en forståelsesramme for ordets betydning, nemlig at en pilot flyver, men udtrykket mangler hun, og derfor fylder hun det ud med det selvlavede ord.

2.2 Semantisk tomt indhold

I situationer hvor personer med demens ikke har problemer med udtrykssiden men derimod med indholdssiden, altså referencen til virkeligheden, kan man ikke på samme måde tale om semantisk tomme felter. Her opstår nemlig ikke noget egentligt tomt felt, da den demente ikke på samme måde er bevidst om det ukorrekte i sin sproglige udfoldelse. Den demente taler ud i én køre. Fokuserer vi på ordene, er de nok meningsgivende i sig selv, men fokuserer vi derimod på sammenhængen, kan sætningen meget vel udmunde semantisk meningsløshed. Vi kan altså, i stedet for at tale om semantiske tomme felter, tale om et semantisk tomt indhold. Hos Jytte har vi ikke observeret mange tilfælde af tale med et semantisk tomt indhold, men

Hvad er det nu det hedder?

enkelte passager kan dog fremhæves for at illustrere fænomenet. Jytte bliver her spurgt, om hun kan fortælle noget fra sit bryllup, hvortil hun svarer:

nej vi havde ikke et stort bryllup – nej vi blev gift sådan som vi blev valgt ind – så blev vi gift efter hinanden – men vi havde ikke sådan noget med at spise i lang tid – nej det havde vi ikke vi var fattige – og det blev for meget bryllupskage – men vi var også glade for vi ikke blev gift til sådan et bryllup (2.0) fordi vi havde fundet hinanden sådan uden vi vidste det for meget

Som eksemplet tydeligt viser, har Jytte ikke problemer med at huske det rigtige ord eller problemer med at udforme et sammenhængende tekststykke. Men fokuserer vi på det semantiske indhold af passagen, er der tydeligvis en ubalance mellem det sagte og dets forhold til virkeligheden. Det lyder for os underligt, at de blev gift, sådan som de blev valgt ind, og at det blev for meget bryllupskage. Hvad der sker her er altså, at Jytte nok husker enkelte ord, som *gift*, *bryllup*, *spise* og *bryllupskage*, men hun formår ikke at udforme en sætning, der kan binde ordene sammen. Derfor siger hun en masse ord uden at være klar over de semantiske konsekvenser. Ordene flyder sammen i en tilfældig rækkefølge, hvorfor det endelige output er et sammenblandet rod af ustrukturerede ord.

2.3 Betydningens dobbelte karakter

Ikke-demente personer vil i almindelig tale anvende sproget uden at tænke videre over det. Vi danner automatisk betydningsfelter, ligesom vi, for at præcisere visse ord, kan vælge ét synonym frem for et andet. Det er ikke noget vi er bevidste om, fordi det i de fleste tilfælde kommer helt umotiveret. (Kristensen, 1972:40) Hos demente er dette dog en anden sag. Betydningsfelterne er hos Jytte karakteristiske, fordi de hjælper hende med at samle ting, der hører sammen. Hun er altså i stand til at koble ting sammen, så der dannes en forståelsesramme, men hun er ikke altid i stand til at gennemskue ordenes værdi inde i forståelsesrammen. Hun kan derfor meget nemt komme til bytte rundt på pronomenerne *han* og *hun*, som ses i interviewet, hvor Jytte siger om Mette: *det er han dygtig til*.

Ligeledes ser vi, at hun udskifter verbet *høre* med verbet *fortælle*, når hun siger: *han sad – jeg ved ikke om han sad ved siden af eller han styrede for han ville aldrig høre om det*. Her mener Jytte selvfølgelig, at John aldrig ville fortælle om dengang, han var i militæret, men hun kommer til at bruge den antonyme værdi af ordet.

3. Deiksis

Jytte perciperer og oplever omverdenen ud fra et subjektivt perspektiv. Ved at pege på en genstand, peger hun fra sig selv og ud på genstanden. Hvis den handling skal udføres verbalt, bruger hun pegeordene og benytter sig af den deiksiske funktion. Deiksis betyder derfor at henvise til genstande i ytringssituationen ved anvendelse af pegeord. Set med lingvistisk optik er emnet interessant, fordi det betegner de størrelser, der er identificerbare i kommunikationssituation. Det er netop disse identificerbare sprogstørrelser, som demente har svært ved at udtrykke med et klart sammenhængende udtryk. Den måde Jytte refererer til omverdenen på er netop et studie af hendes deiktiske sprogkontrol, så derfor har vi undersøgt hendes måde at anvende deiktiske elementer i sproget.

3.1 Pronomener

I vores samtale med en Jytte er det bemærkelsesværdigt, at hun sjældent refererer til en introduceret referent. Hendes brug af pronomener har et selvstændigt indhold, som ikke henviser til noget kendt information. De bliver brugt, når hun skal udfylde en plads på det syntaktiske niveau, som hun af hukommelsesmæssige grunde ikke kan udfylde:

ja det var det der var mest rift om - ja - de andre tog vi bare når vi kiggede – nå – så tager jeg det.

Når Jytte bruger det demonstrative pronomen eller en bestemt artikel, er hun ikke interesseret i at angive en entitet, der er identificerbar for modtager, netop fordi entiteten hverken er blevet præsenteret før, eller er kendt i modtagers bevidsthed. Noget, der er kendetegnet ved Jyttes sprog er, at hun anvender de demonstrative pronomener ved anamnetisk brug. Hun forudsætter at vi har et fælles bekendtskab til det, hun refererer til. Det demonstrative pronomen er med til at indikere, at

Hvad er det nu det hedder?

Jytte er i tvivl om sætningens individuelle glossar. Hun kan ikke sætte udtryk på det, hun mener. Kommunikationssituationen er distanceret fra konteksten, og det kræver en masse tolkningsarbejde at kode hendes sprog. Jyttes brug af pronomener er dermed ikke udelukkende et udtryk for mangel på identifikation af det, der refereres til, men også et udtryk for manglende ordforråd. Det er ikke helt klart, hvorvidt Jytte ikke er fortrolig med deiksismarkørens semantiske indhold, eller om hun ikke er fortrolig med at udtrykke det semantiske indhold. Men vores undersøgelser viser en tendens til, at hun er fortrolig med indholdet, men at hendes manglende ordforråd gør det svært ved at udtrykke det.

3.2 Personale deiksismarkører

I en samtale har afsender mulighed for at anvende de personale deiksismarkører, så de kan udfylde andre roller end dem, de prototypisk tilegnes. Det kræver et vist sprogligt overskud at gennemføre en subjektiv udfyldning af de personale deiksismarkører. Hos demente kan det være problematisk at anvende de dem til andet end det, de prototypisk refererer til. Eksemplet neden for skal vise denne tendens:

S: Har vi ikke en flot udsigt fra vinduet?

J: Bor du da også her?

S har mulighed for at lade pronomenerne udfylde andre roller, end den grundformen indeholder. Derfor kan det grammatiske systems grundlæggende leksikalske betydning variere i den talte ytring. Det viser imidlertid, at Jytte ikke forstår denne variation, men udelukkende hæfter sig ved pronomenets grundbetydning. For Jytte eksisterer pronomenet *vi* udelukkende som en erstatning for *dig og mig*, og derfor fejlfortolker hun S's ytring.

Desuden anvender Jytte nominaler og proprier i bestemt form, og vi ser, at Jytte bruger *de* om personer, som hun ikke har præsenteret før. Hun anvender proprierne *Majbritt* og *Anette* med den forudsætning, at vi har kendskab til dem, eller de er blevet omtalt tidligere – men det er ikke tilfældet. Det gælder, når hun markerer substantiver med bestemthed, før hun har introduceret dem tidligere i samtalen. Der er

netop bestemthedsuffikset, der gør den absolutte bevidsthed til gammel information.

Både den deiktiske og den absolutte kommunikation fungerer i praksis hos Jytte, men en forudsætning for den deiktiske kommunikation er jo, at modtager og afsender deler samme forståelse for det, der refereres til, og den forudsætning er ikke gældende i Jyttes sprog. Vi må antage, at hun er i stand til at skelne mellem, hvornår viden er kendt for både modtager og afsender, og hvornår den ikke er. Hun er dermed ikke udrustet til at anvende den deiktiske sprogbrug optimalt. Samtidig har hun svært ved at beherske den absolutte kommunikation, fordi hun præsenterer diskursreferenter med bestem markering, uden de er præsenteret tidligere.

4. Afslutning

Vi har i vores pilotprojekt lavet en funktionel analyse af dementes sprog, hvor vi har forsøgt at tydeliggøre nogle karakteristiske træk i deres formbevidsthed og ordforråd.

Først fokuserede vi på en funktionel syntaktisk analyse, hvilket særligt fremhævede to tendenser i dementes sprog. Ved at lave beregninger for dementes helsætninger, ledsætninger, sætningsstrukturer og sætningskombinationer, har vi dels vist, at demente har en tendens til at opløse semantisk indhold ud over flere syntaktiske enheder. Det danner en simpel sætningsstruktur, som desuden viser en lav syntaktisk formbevidsthed. Og dels har det vist, hvordan sætningsvægten har tendens til at forskyde sig bagud og forud, hvilket skaber uligevægtig sætningsstruktur. Ud fra vores empiriske materiale og beregninger kan vi derfor konkludere, at der er en tydelig syntaktisk niveauforskel hos demente og ikke-demente.

Yderligere har vi analyseret de dementes sprogs indholdsside. Vi har vist, at demente mangler en balance mellem udtryk og indhold. Dette viser sig, når de ikke kan komme på det rigtige ord, selv konstruerer et ord, eller når de formulerer et meningsløst indhold. Vi har analyseret, at demente har svært ved at orientere sig i tid og rum,

Hvad er det nu det hedder?

hvilket vi tydeligt ser i deres måde at henvise til omverden. Desuden kan vi konstatere, at demente ikke kan skelne mellem gammel og ny information.

Gennem en syntaktisk, semantisk og pragmatisk analyse af det materiale vores projekt har indbragt, har vi set eksempler på, at dementes indre tænkning og verbale sprog ikke længere er i dialog. Netop derfor har de vanskeligheder ved at udtrykke sig og kommunikere med andre mennesker.

Litteratur

- Diderichsen, Paul (1987) *Elementær Grammatik*. Gyldendal.
Hansen, Elisabeth (1975) *Syntaksen i børnesprog*. Gyldendal
Hansen, Erik (1973) *Sprogiagttagelse*. Gjellerup
(1975) *Deiksis*. ©Akademisk Forlag
(1993) *Ping & Pambersprog*. Hans Reitzels forlag
Kristensen, Peter Søby (1972) *Semantik*. Gyldendal
Levin, Poul (1974) *Semantik*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, Kbh.
Poulsen, Ib (1975). *Deiksis*. Erik Hansen (red.) ©Akademisk Forlag